

יבמות לב: - לג

משה שווערד

יבמות דף לב:

לפי המבואר בעמוד זה, במה נחלקו ר' חייא ובר קפרא באופנים דלהלן?

זר שימש בשבת [7]	אליבא דר' חייא - חייב שמים	אליבא דבר קפרא - חייב א'
בעל מום ששימש בטומאה [9]	א) משום זרות, ב) משום שבת	רק משום זרות [8]
זר שאכל מליקה	א) משום זרות, ב) משום נבלה	רק משום בעל מום [10]
		רק משום זרות [11]

[7] לקמן (דף לג): תבאר הגמ' היכי משכח"ל איסור דאורייתא בזר ששימש בשבת, דהא שחיטה כשרה בזר, ושאר עבודות אין בהם איסור מיתה בשבת אלא רק מדרבנן.

[8] אבל משום שבת אין כאן, דכיון שהותרה עבודה במקדש אין כאן זרות. ואילו ר' חייא סובר שהיא הותרה רק לכהנים, אבל לזרים לא הותרה ולכך יש כאן משום שבת ומשום זרות.

[9] ומיירי ששימש בקרבן ציבור - שהותרה טומאה בציבור אצל כהנים כשרים.

[10] אבל משום טומאה אין כאן, דכיון שהותרה טומאה בציבור אין כאן יותר איסור טומאה. ואילו ר' חייא סובר שהיא הותרה רק אצל כהנים תמימים אבל לא אצל כהנים בעלי מומים.

[11] אבל משום נבלה אין כאן, דכיון שהותרה מליקה במקדש אין כאן יותר איסור נבילה. ואילו ר' חייא סובר שמליקה הותרה רק אצל כהנים, אבל לא אצל זרים. אכן כל הסברים אלו אינם שורש ועיקר מחלוקתם, הגם שאמרו כן ר' חייא ובר קפרא בפירוש, וזה ששואלת הגמ' (לקמן דף לג.) "במאי קמיפלגי". וביאר התוס' ישנים שם, דהרי בטעמים שנתבארו בדבריהם אין טעם אחד עדיף על חברו, ועל כרחך שהם נחלקו בדבר שרשי יותר. וע' גם רשב"א שם.

1. רש"י מסכת יבמות דף לב עמוד ב

אמר רבי אבהו מודה ר' יוסי באיסור מוסיף - שהוא חל על איסור כגון איסור אשת אח דמוסיף הוא שבתחלה כשנשא זה את אחותה וזו פנויה נאסרה עליו משום אחות אשה ומותרת לכל אחיו נשאת לאחד מהן נאסרה על כולן משום אשת אח ועכשיו ניתוסף איסור עליה לגבי שאר אחיו ומגו דחייל שם אשת אח עלה לגבי שאר אחיו שהיתה מותרת להם חל נמי השם הזה לגבי דידיה ואף על גב דאסירא עליה וקיימא אבל אשת איש ונעשית חמותו מתחלה היתה אסורה לכל העולם משום אשת איש נשא זה את בתה אין איסור זה ראוי להוסיף עליה עם אחרים דנימא מגו דחייל עליהו ליחול נמי עליה דהאי דחמותו ונעשית אשת איש ודאי איסור מוסיף הוא שמתחלה אסורה לזה ומותרת לכל העולם נעשית אשת איש איתוסף האי שם עלה לגבי כ"ע ומגו דחייל עליהו חייל נמי לגבי דהאי והאי דקאמר רבי יוסי נידון בחמותו משום דבמיתות עסקינן ואי אתה יכול להמיתו בב' מיתות הואיל ושתייהן עליו ידון בחמורה אבל אם היה שוגג היה חייב ב' חטאות.

2. רש"י על יבמות דף לב/ב

איסור מוסיף - כשהאיסור מוסיף על החתיכה לאוסרה על מי שמותרת עליו איסור כולל שהאיסור חל על חתיכות אחרות ואותה גוררת לזו עמהם על ידי מגו:

3. חידושי הריטב"א מסכת יבמות דף לב עמוד ב

אמר רבי אבהו מודה רבי יוסי באיסור מוסיף. פ"י איסור מוסיף על ב' דרכים, האחד שיש לו תוספת איסור באחרון מן הראשון אפילו לגבי הנאסר הראשון כגון שהראשון איסור אכילה והשני אסור הנאה,

וכדאמרין לקמן גבי אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד, ובדוכתי אחרני, והב' שיש באיסור שני תוספת איסור לאחרים שהיו מותרים באיסור הראשון כגון אחות אשתו שנעשת אשת אח דמעיקרא הוה איסור לדידיה והשתא איתסרא לכולי עלמא ומגו דחל איסור על שאר בני אדם חל עליו, ואיסור כולל הוא שזה האיסור האחרון כולל דבר הנאסר [עם] דברים שהיו מותרים מחמת האיסור הראשון, כי האיסור [כולל] דברים המותרים ודברים האסורים כגון נבילה מערב יוה"כ דכי אתא יוה"כ חל על הנבילה בכלל שחל על השחטה, וכיוצא בו כשקדש אחיו אשה וחזר הוא וקדש אחותה נאסרה עליו אשת אחיו משום אחות אשה בכלל שהיו לאשתו זאת קרובות אחרות שנאסרו לו בקדושי אשתו, ונכללה בכללך אף אשת אחיו שהיתה אסורה עליו קודם לכן משום אשת אח, וכן כל כיוצא בזה, והיינו דאמרי' תינח היכא דנשא חי ואח"כ נשא מת, פי' דאיסור אחות אשה קדים וכי אתי איסור אשת אח בבתרייתא הוי איסור מוסיף כדמפרש ואזיל דמגו דאיתוסף איסורא לגבי אחים שהיו מותרין איתוסיף עליה, וא"ת ולימא מגו דאיתוסף איסורא לכל בני העולם משום אשת איש, וי"ל דניחא ליה שום חלות דאשת אח עצמו דאיתוסף על אחרים, ועוד דנקט איסור שאר אחים דחמיר טפי דאיתיה אפי' לאחר מיתת אחיהם.

4. שיעורי ר' דוד מסכת יבמות דף לב עמוד ב

קנג) בדין מוסיף בביישל חלב בחלב

והנה לכאורה קשה אמאי לא חל איסור בשר בחלב על חלב, כגון שביישל חלב בחלב, דהא איכא בזה איסור מוסיף, דבשר בחלב אסור בהנאה, וא"כ מיגו שניתוסף על החלב איסור הנאה, יחול נמי איסור אכילה דבשר בחלב.

והרמב"ם (בפירוש המשניות בכריתות פ"ג) ביאר בזה נקודה נפלאה, דהאיסור הנאה דבשר בחלב היינו מפני שאסרו הכתוב לאכילה, וכיון דאיסור אכילה לא חל משום דאין איסור חל על איסור, ממילא לא חל כלל, ואין כאן כולל ע"ש.

ובפשוטו הטעם בזה, דכיון דאי לאו איסור אכילה, לא יחול נמי איסור הנאה, משו"ה לא הוי מוסיף, ולא אמרינן דכיון דאחר שיהא דין מוסיף יחולו שפיר תרווייהו, שפיר הוי מוסיף, אלא דכיון דבלא דין מוסיף לא שייך שיחול איסור הנאה אם לא יחול האיסור אכילה, משו"ה לא חשיב מוסיף כלל.

5. רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת יבמות דף לב עמוד ב

גמ'. איסור כולל. לפי הגמרא ר' יוסי סובר איסור מוסיף חל ואילו איסור כולל אינו חל. ועלינו להבין את החילוק.

ונראה, דהנה במוסיף ניתוספו איסורים בחפצא. ואילו בכלל עוד חפצים נאסרו על הגברא. וזהו יסוד הנ"מ אי חלים או לא, שאם יש הוספת חלות איסור בחפצא, האיסור השני מהווה סוג איסור אחר בחפצא ולכן חל מדין מוסיף. מאידך, אם אין הוספת חלות איסור בחפצא אלא שחפצים אחרים ניתוספו ונאסרו על הגברא, בנוגע לחפצא הראשון אין כאן חלות איסור אחר, ולכן האיסור השני אינו חל. ועלינו לבאר מהי סברת מ"ד דאיסור כולל חל.

ונראה שיש לחקור ביסוד הדין שאין איסור חל על האיסור - האם הוי דין בחלות האיסור או דהוי דין בחלות האוסר. שאם אאחע"א דין הוא בחלות האיסור, איסור כולל אינו חל, כי ליכא תוספת חלות איסור בחפצא. ומאידך אם דין הוא בהאוסר הרי הוא חל, שהרי האוסר השני אוסר יותר מהאוסר הראשון.

ובשעורים למעלה דננו האם איסור מוסיף חל מדין מיגו או מחמת דהוי סוג איסור השונה בחלות שמו מהאיסור הראשון. ונראה שאותו דיון נוגע אף אליבא דמ"ד הסובר שאיסור כולל חל. שי"ל שחל מדין מיגו. ומאידך י"ל שחל מדהוי חלות שם וסוג איסור השונה מהאיסור הראשון שהרי האוסר השני כולל ואוסר עוד מהאוסר הראשון.

=====

6. תוספות ישנים מסכת יבמות דף לג עמוד א
במאי קמיפלגי. [1] דמאי דקאמר כשהותרה וכו' אינו זה עיקר טעם דהא אפשר לומר בשני צדדינו:

7. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף לג/א
במאי קא מיפלגי באיסור כולל ואלבא דר' יוסי. קשיא לי דהא בר קפרא משום שהותרה לכל הותרה קאמר. [2] וי"ל דעל כרחינו עיקר פלוגתייהו לאו בהכי תליא. דא"כ חד מינייהו שקורי משקר וכדאקשינו לקמן. אלא דבטעמא אחרינא תלה להו, ואינהו נינהו דקא מהדרי בתר טעמי לדון מהם שכן הוא בהכרח, והיינו דקא אמרינן התחיל ר' חייא לדון התחיל בר קפרא לדון. דאלמא אינהו נינהו דדנו הכי מנפשייהו:

8. תוספות מסכת יבמות דף לג עמוד א
אלא מליקה בבת אחת הוא דמשכחת לה - וא"ת היכי הויה בבת אחת והא מיד כי נמלקה הויה לה נבילה ואיסור זרות לא חייל עד אחר זריקה שיש היתר לכהנינן כדאמר בפרק בתרא דמכות (דף יח: ושם) דכל היכא דקרינן ואכלו אותם אשר כופר בהם קרינן ביה וכל זר לא יאכל קודש וי"ל דאיסור נבילה נמי לא חייל עד אחר הזריקה דנפקא איסור מעילה דלא חייל איסור נבילה על איסור מעילה דחמיר מיניה כי היכי דחמיר איסור מעילה מאיסור גיד כדאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף קא. ושם) ואף על גב דבר קפרא דשמעתין אית ליה בריש מעילה (ד' ה.) דהיתר זריקה שנינו ומשנראה לזריקה נפיק מידי מעילה מ"מ איסור איכא עד שזרוק הלכך לא חייל איסור נבלה עד אחר זריקה ועו"ל [דבר קפרא סבר] דר"ש דשמעתין לטעמיה דאית ליה איסור זרות לפני זריקה דאמר התם במכות (דף יז: דור שאכל עולה לפני זריקת דמים לוקה חמש ולא משום זרות דכתיב גבי ואכלו אותם אשר כופר בהם דמשום ההוא לא לקי אפי' לר"ש כדאייתא בהדיא התם אלא מההוא קרא דלא תוכל לאכול בשעריך (דברים יב).

9. תוספות ישנים על יבמות דף לג/א
שחתך אצבעו בסכין טמאה. וא"ת מ"מ לא הוי בת אחת דמיד שנגע לסכין אטמי. ובעל מום לא הוי עד שחתך. וי"ל כיון דליכא רק זמן מועט בינתים חשבינן ליה בבת אחת. וכן מפורש גבי דמצי לאהדורי ע"י הדחק א) עוד י"מ דמיירי שחתך אצבעו סמוך לעצם הרבה ועתה שחתך העצם בסכין טמאה מיד אטמי ונעשה בעל מום:

10. ריטב"א [קוק]

דר"ל אפילו תכ"ד ראה בדיבור הבא. 610 הך סברא משום דהוי באותו מעשה ותכ"ד ל"מ כעת בש"ר. ובתו"י בתי"א' כתב רק כיון דהוי זמן מועט בינתיים חשבינן ליה בת אחת. [והיינו לכאורה מכון התוס' בכתובות (ל, ב) סוד"ה לא צריכא בשם הריצב"א, אך ההפלא"ה שם פירש כוונתו באו"א וע"ש גם פירושו המחודש בסוגיין]. מיהו התו"י הביא י"מ וכ"כ התוס' לפנינו דדוקא שהיתה אצבעו חתוכה סמוך לעצם הרבה. [לשון התו"י ולשון התוס' „עד משהו האחרון“]. ועתה שחתך העצם בסכין טמאה, מיד אטמי ונעשה בע"מ. וראה במאירי דחילק דמיירי: כגון גדול, שחתך אדם אחר אצבעו בסכין טמאה שנמצאו מום וטומאה באין כאחת, שאם הוא עצמו, הרי טומאה קודמת שהרי נטמא משעת נגיעת הסכין עכ"ל. וסברתו צ"ב דמדלא הזכיר דמיירי שהיתה אצבעו חתוכה סמוך לעצם הרי מבואר דסובר דלא בעינן בת אחת ממש, וא"כ מ"ש חתך הוא או חתך אחר, ואולי י"ל ע"ד סברת רבינו דלא חשוב בת אחת אלא משום „דבאותה מעשה נעשה בע"מ“, לכן אית ליה להמאירי דכשחתך הוא, הרי נעשה ב' מעשים: מעשה נגיעה בסכין, ומעשה חתיכה בבשר, משא"כ כשחתך אחר הרי המעשה חתיכה גרם שניה. | אולם מדברי רבינו מבואר דגם בחתך הוא עצמו חשוב דבאותו מעשה נעשה כיון דהנגיעה בסכין היה ע"ד חתיכה. וראה בנהור שרגא בסוגיין שעפ"ד רבינו כאן יישב דעת הרמב"ם רפ"ד מהל' שגגות שמצייר בה אחת בשוחט

כגון שחתך אצבעו בסכין טמאה. פי' דכיון דבאותו מעשה נעשה בעל מום, ותוך כדי דבור חשיב בת א' ⁶¹⁰, ואע"ג דנגע מקמי דנחתך.

מה הן האפשרויות המבוארות בסוגיא שבהם נחלקו ר' חייא ובר קפרא?

אליבא דבר קפרא - חייב א'	אליבא דר' חייא - חייב שתיים	
גם בזה לא אמרין	אמרין בזה	באיסור כולל ואליבא דר' יוסי [1]
"איסור חל על איסור"	"איסור חל על איסור"	באיסור בת אחת ואליבא דר"י [2]
		באיסור בת אחת ואליבא דר"ש [3]

כיצד לימד רבי את ר' חייא ואת בר קפרא?

אליבא דבר קפרא - חייב א'	אליבא דר' חייא - דחייב שתיים	
אליבא דר' יוסי דאיחע"א	אליבא דר"ש - ומודה באיסור בב"א [4]	כיצד אתנייה לר' חייא?
אליבא דר"ש דאין איחע"א	אליבא דר"ש - ובאיסור כולל [5]	כיצד אתנייה לבר קפרא?

[1] ובאופן זה יש לפרש כיצד חל איסור על איסור בזר ששימש בשבת, ובעל מום ששימש בטומאה, וה"פ: דעל כל זר יש איסור עבודה במקדש, וכשבאה שבת מגו שנאסר בכל מלאכה שהיה מותר בה עד עכשיו נאסר בכולל גם בעבודה המקדש. וכן גבי בעל מום ששימש בטומאה, דלשמש בהיותו בעל מום אסור, וכשגם נטמא, מגו שנאסר גם באכילת קדשים שהיה מותר בהם עד עכשיו נאסר באיסור כולל גם בעבודת המקדש. אכן לגבי זר שאכל מליקה בזה לא מצאנו איסור כולל, דמתחילה יש עליו את שני האיסורים של איסור זרות ואיסור מליקה.

[2] ובאופן זה יש לפרש את כל השלשה מקרים, וה"פ: דזר ששימש בשבת - מיירי שהביא שתי שערות בשבת שנמצא שאיסור זרות ואיסור שבת חלו עליו בבת אחת, וכן בעל מום שנטמא, ג"כ מיירי בכה"ג שהיה בעל מום טמא והביא שתי שערות שחלו עליו איסור בעל מום וטומאה ביחד, או באופן שנחתך מסכין טמא שנעשה בעל מום וטמא בבת אחת. וכן בכל מליקה כך הוא שחל איסור זרות ונבלה בבת אחת, דהרי קודם שנמלקה לא שייך איסור זרות - דהרי היה עליה איסור מעילה, ורק אחר המליקה הותרה לכהנים ונאסרה לזרים ואז חל עליה איסור נבלה לזרים. התוס' (בד"ה אלא) בתירוץ הראשון כתבו ששתי האיסורים חלים אחר הזריקה.

[3] פ"י, שאף שס"ל לר"ש דלא אמרין איסור חל על איסור מ"מ הוא מודה שבכה"ג שבאו האיסורים בבת אחת כן אמרין.

[4] וכמבואר באורך בטבלא הקודמת שמודה ר"ש שאיסור חל על איסור בכה"ג בכל הג' דברים.

[5] ובאמת אתנייה רבי לפטורא כמו שנשבע בר קפרא, דהרי ר"ש פליג על ר' יוסי באיסור כולל וס"ל שאין איסור חל על איסור, אלא שרבי לא לימד את בר קפרא את הדין הזה רק בשני דברים, דהיינו בזר ששימש בשבת, ובעל מום ששימש בטומאה, דבהם שייך איסור כולל, אולם בדבר השלישי דהיינו זר שאכל מליקה בזה לא לימד רבי לבר קפרא לפטור כיון שלא שייך בכה"ג איסור כולל כמבואר לעיל, ורק שייך איסור בת אחת - ובזה מודה ר"ש שאסור. אלא שבר קפרא טעה דאחר שלימדו רבי את השני הדברים הנ"ל ראה את הדין של זר שאכל מליקה שהוא דומה להם ועירב אותם עם שני הדינים, אלא משעיין בה ולא מצא אפשרות להעמיד את זר שאכל מליקה באיסור כולל אלא באיסור בת אחת, חשב שכמו שבמליקה מיירי באיסור בבת אחת כך בשני הדינים דזר ששימש בשבת ובעל מום ששימש בטומאה מיירי בבת אחת, וכמו ששני הדינים האלו הם לפטור כך בזר שאכל מליקה הדין שפטור. וזה טעות כי ר"ש מודה לחייב באיסור בבת אחת.

כפי הנ"ל מתי אמרין דאיסור חל על איסור ומתי לא?

באיסור בבת אחת	באיסור כולל		
----	לר' יוסי: חל, לר"ש: אינו חל	לפירוש הא'	לר' חייא
לר' יוסי: חל, לר"ש: אינו חל	----	לפירוש הב'	
חל	לר' יוסי: חל, לר"ש: אינו חל	לפירוש הג'	
----	אינו חל	לפירוש הא'	לבר קפרא
אינו חל	----	לפירוש הב'	
אינו חל	אינו חל	לפירוש הג'	

12. רש"י מסכת יבמות דף לג עמוד ב

שחיטה בזר כשרה - ואין כאן זרות.

13. רש"י מסכת יבמות דף לג עמוד ב

ד"ה שחיטה בזר כשרה ואין כאן זרות. משמע אבל איסור שבת מיהא איכא דלא הותרה במקדש אלא לכהנים בלבד כדאר"ח לעיל אבל לא לזרים אפי' בשחיטה שכשרים לה וכמ"ק בסנהדרין (נא) היא כיון דלא אישתריא שבת לגבה כו' ומ"מ בדיעבד שחיטתן כשרה כדמוכח למ"ד ביומא שחיטת פרו בזר כשרה ויוה"כ שוה לשבת בזה וראיתי בתשובת חכ"צ סי' מ"ד שהגיה בלשון הרא"ש בתשובה שהעתיק שם וז"ל האי ושוחט כו' ל"ד כו' ע"ש מוכח דפשיטא ליה שיוכל זר לשחוט לכתחלה אפי' בשבת וקצת משמע כן בס"פ תמיד נשחט במשנה דתנו התם שחט ישראל כו' כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ואולי י"ל דפסח שאני דלכתחלה מצות השחיטה בבעלים כדאיתא שם (ז ב) וצ"ע בזה:

14. רש"י מסכת פסחים דף סד עמוד א

שחט ישראל - אם ירצה, שהשחיטה כשירה בזרים בכל הקרבנות.

15. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף סד עמוד א

שחט ישראל וקבל הכהן נותנו לחבירו. עי' רש"י דכ' אם ירצה הישראל לשחוט, ולכאן' הא ילפינן מדכתי' ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל דמצוה על הבעלים לשחוט הקרבן. ולגבי הא דפליגי אי הני כהני שלוחי דידן או דרחמנא, כבר ביארו בזה דלגבי שחיטה ודאי שלוחי דידן נינהו. ולכאן' הא מצוה בו יותר מבשלוחו, ומאי "אם ירצה". ובלשון רש"י משמע אם ירצה ישראל אף שאינו מבני החבורה, וצ"ע. וראה להלן.

16. שערים מצויינים בהלכה-פסחים דף סד.

קמ"ל דשחיטה בזר כשרה. בשער המלך (ביאמ"ק פ"ו) הביא הגמרא יבמות (לג: דפריך, זר ששימש במקדש במאי, אי בשחיטה הא שחיטה בזר כשרה, ופרש"י דאין כאן זרות, ומוכיח מזה דדוקא משום זרות ליכא, אבל חייב משום שבת. ובערוך לנר (שם) כתב, דאי אפשר לפרש כן, כיון דזר מותר בשחיטת קרשים לכתחילה, היאך יתחייב על השחיטה, עי"ש. והנה בגמרא דהכא נמי מוכח כדברי הערוך לנר, דאיתא במשנה שחט ישראל וקבל הכהן כו' כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, ומשמע דאכולהו קאי, וא"כ הזר היה יכול לשחוט בשבת כמו בחול. ואפשר דאין כ"כ ראיה, שיש לחלק בין קרבן פסח דמחויב בה כל אחד ואחד מישראל, משא"כ קרבן ציבור ממש, הגם שיש לכל ישראל חלק בה, מ"מ החוב על הכהנים. וכן ראיתי בהגהות חשק שלמה להגאון מהר"ש מווילנא עמ"ס מנחות (יט.) שהוכיח דבקרבת יחיד וקרבת פסח המצוה שהשחיטה יהיה בבעלים.

17. הערות הגר"ש אלישיב מסכת פסחים דף סד עמוד א

כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. ויעוי' ברש"י יבמות דף ל"ג ע"ב בד"ה שחיטה, דמשמע מלשוננו דהא דשחיטה בור כשירה היינו דליכא משום זרות אבל איסור שבת מיהא איכא, והנה מבואר במתני' דגם הישראל יכול לשחוט ותנן כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, ומשמע לכאן דאף בשבת שרי ליה, ואולם כבר הבאנו לעיל דמצוה בק"פ דהבעלים ישחטו. וכ"כ הרש"ש שם דפסח שאני דלכתחילה מצות השחיטה בבעלים, ולהכי בזה אמרינן דכמעשהו בחול כו'. ואולם מלשון רש"י "אם ירצה" משמע לכאורה דאיירי בישראל אחר סתם ולא בבעלים, דאי הוי הבעלים מאי לישנא ד"אם ירצה" הא מצוה היא, ולפ"ז צ"ל לשיטת רש"י ביבמות דבאמת בשבת יהיה איסור לו.

18. משנה מסכת כלים פרק א

(ה) לפניו מן החומה מקדש מהם, שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני. הר הבית מקדש ממנו, שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם. החיל מקדש ממנו, שאין גוים וטמא מת נכנסים לשם. עזרת נשים מקדשת ממנו, שאין טבול יום נכנס לשם, ואין חיבים עליה חטאת. עזרת ישראל מקדשת ממנה. שאין מחסר כפורים נכנס לשם, וחובין עליה חטאת. עזרת הכהנים מקדשת ממנה, שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם, לסמיכה לשחיטה ולתנופה:

19. רש"י מסכת פסחים דף ז עמוד ב

פסח וקדשים - הבעלים נצטוו דכתיב (ויקרא א) וסמך ידו ושחט.

20. רש"ש מסכת פסחים דף ז עמוד ב

רש"י ד"ה פסח הבעלים נצטוו כו'. לכאורה מזה סתירה להש"ך בחו"מ שפ"ב סק"ד שכתב דמי שהוא מוהל אינו רשאי ליתן לאחר את בנו למוהלו ומבטל בזה מ"ע. הרי שחיטת קדשים דג"כ נצטוו בעליו ובכולי הש"ס מוכח דכהנים היו רגילין לשחוט. ועי' מש"כ בברכות (לא ב) אמנם ק"ל הרי במנחות (יט) אמרי' אי מה כו' אף שחיטה בבעלים וההוא לא מצית אמרת כו'. וצ"ל דהתם הכוונה שאינה לעיכובא אבל מ"מ מצוה בבעלים והעיקר נ"ל דכונת רש"י שהבעלים נצטוו שישתדלו בשחיטת קרבנם אם ע"י עצמו או ע"י שלוחן:

21. שפת אמת מסכת פסחים דף סד עמוד א

שחט ישראל לכאורה י"ל הטעם כדי שיהיו הכהנים כולן פנוין לעסוק בהקרבת הפסחים אך רש"י פי' שחט ישראל אם ירצה וכ"מ בגמ' דמקשינן לא סגי דלאו ישראל ומשני דקמ"ל דמקבלה ואילך מצות כהונה [אכן בדברי הימים ב' גבי פסח חזקיהו משמע דהיכא דאפשר שוחט ישראל וע"ש ברש"י דמצוה בבעלים]...

22. שיעורי ר' דוד מסכת יבמות דף לג עמוד ב

קנט) בדין זר ששחט בשבת

גמ' זר ששימש בשבת במאי אי בשחיטה, שחיטה בור כשרה, וכתב רש"י ואין כאן זרות, עכ"ל. וברש"ש דייק דמשמע דדוקא משום זרות אין כאן, אבל משום איסור שבת חייב, דלא הותרה שחיטת קדשים בשבת אלא לכהנים בלבד, ולא לישראלים, אף על פי דהם כשרים לכתחילה לשחיטת קדשים.

ולכאורה ע"ב, דהא היתר דשבת אינו משום מצות הכהן, אלא משום מצות הקרבן. וא"כ מה נפ"מ מי השוחט אם כהן או ישראל, ועכ"פ חזינן דאפ"ה הותרה רק לכהנים, וע"ע. והרש"ש בקידושין (דף יב ב) כתב כן גם לגבי חלל שעבד דקי"ל דעבודתו כשרה, ולדעת הרמב"ם היינו אפי' אם עבד אחר שנודע שהוא חלל נמי עבודתו כשרה, מ"מ אם עבד בשבת חייב מיתה כמו הכא, כיון דדחיה דשבת נאמרה לכהנים כשרים. ובאמת הכא הוי חידוש טפי, דאע"פ דהשחיטה בור כשרה לכתחילה, אפ"ה לא הותרה שבת לדידה, וחייב מיתה.

23. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף לג/ב

אי בהקטרה הא אמר ר' יוסי הבערה ללאו יצאת. והקטרת אמורין הבערה היא ולא בשול.

24. ריטב"א על יבמות דף לג/ב

ואי רבי יוסי הבערה ללאו יצתה. פי' ואימורים להבערה בלחוד קיימי ולא לשום בשול ובאיסור לאו גרידא ליכא בשגגתו חיוב חטאת, וא"ת ולמאי דס"ד דחטאות קתני היכי ניהא ליה לזר ששמש ובעל מום ששמש, והנכון דאיהו סבר דתנא נקיט להו לענין חיוב דשייך בכל חד וחד ולגבי שבת עיקר חיוב כרת וחוב חטאת:

שם; גמרא: זר ששימש בשבת יש כאן משום זרות ומשום שבת.

בספר "באר-יצחק" להגאון מקאוונא (סימן כב) כתב לתרץ את דברי הגרעק"א בהא דאמרינן: זר ששימש בשבת יש כאן משום זרות ומשום שבת. "ופריך" במאי אי בהקטרה והא אמר ר' יוסי הבערה ללא יצאתה. וקשה, אמאי לא נימא דחייב משום מבשל, ובגליון הש"ס מעורר דאין הכינמי דבירושלמי אמר דחייב משום מבשל גבי הקטרה. וכתב שם ה"באר-יצחק" וז"ל: ונלע"ד לתרץ דאף אם נאמר שגם בכיהא-יגוונא שייך מבשל, עם-כל- זה בהא דיבמות דמיירי לענין איסור חל על איסור יש לדון, דאם משום מבשל לא יהא שייך בזה דין אין איסור חל על איסור, דאיסור הקטרה בזר חל "לחד מאן-דאמר" מיד שמושל האור אף בקצתו, כמבואר במנחות (דף כו ע"ב) גבי הקטרה בהכשר וכו', ואמרו בזבחים (דף קט) דמאי דחשוב הקטרה בחוץ מקרי הקטרה להתחייב משום זרות בפנים, ואילו משום מבשל בשבת אינו חייב עד שיצלה שיעור כגורגרת וכו', וזה ברור בענין אין איסור חל על איסור שזה אינו אלא היכא דבעת מעשה העבירה נתחייב בשני האיסורים ברגע אחד בבת-אחת, ואחרי שאיסור שבת ואיסור זרות אינן באים כאחת, דעל זרות מתחייב מיד בעת שמתחיל האור למשול בו, ועל שבת אינו מתחייב אלא אחר שיצלה כגורגרת, לכן אין שייך בזה כלל ענין אין איסור חל על איסור, לכן מוקים לה ש"ס דילן דמיירי בחיוב הבערה הבאה עם זרות כאחת, עכ"ל ה"באר-יצחק".

ולענין נראה דאף לענין מבשל זה נקרא דבעת מעשה העבירה נתחייב בשני האיסורים בבת-אחת, דגם מצד איסור שבת נהי דלא מתחייב עד שיצלה כגורגרת, מכל-מקום מעשה האיסור אינו

אלא מעשה ההעלאה שעל-גב המזבח, והצליה שאחרי ההעלאה אינה אלא בגדר תנאי לחיובן על שעת ההעלאה, ובאמת עיקר מעשה העבירה היא על שני האיסורים בבת-אחת, דשרשי האיסור של שניהם במעשה ההעלאה הם תלויים, ומכיון שעל ההעלאה מוזהר ועומד הוא מכבר מצד איסור זרות, שפיר שייך לדון דלמאן-דאמר אין איסור חל על איסור לא יחול איסור שבת על איסור זרות, דהא איסור שבת נמי עיקר מעשה העבירה אינו אלא על ההעלאה, וזו כבר נאסרה קודם שבא עליו איסור שבת.

26. חדושי הרשב"א על מסכת יבמות דף לג/ב

ואיכא למידק היכי סליק דעתיה דמקשה דחייב שתיים דקתני בברייתא חטאות קאמר, דהא זר ובעל מום לא חייבי חטאות נינהו דהא לית בהו כרת אלא מיתה בידי שמים, כדגרסינן בפרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין פג, א) אלו הן שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש זר ששימש ובעל מום ששמש. [1] ואיכא למימר דהיינו דהדר ליה רב אשי מידי חייבי חטאות קתני, כלומר על כרחיך לא קתני אלא או מלקיות או איסורין. וכן פירש הר"א אב ב"ד ז"ל. [2] ואיכא למימר נמי דקא ס"ד השתא דחייב שתיים דקתני האי כדיניה והאי כדיניה, כלומר מלקות משום זרות וחטאת משום שבת, ואמר ליה רב אשי דתרוייהו איסורי קתני לקברו בין רשעים גמורים. וכן פירש הרמב"ן נר"ו:

27. תוספות ישנים על יבמות דף לג/ב

מידי חטאות קתני או לאוי קתני איסורי קתני [1] פ"ה לעולם בקבלה והולכה. ואי פרכת טלטול בעלמא הוא. הא לא קשה מידי דהא לא קתני אלא חייב שתיים ואיכא למימר איסורי קתני. ולא נהירא דהא אין זה איסורא כיון דאינו אלא טלטול דאסור מדרבנן. [2] לכן נראה דקאי אהא דאמרי לעיל אי בהבערה הא אמר ר' יוסי ללאו יצאת. ועל זה מקשה מידי חטאות קתני או לאוי קתני איסורי קא חשיב. וא"כ נהי נמי דללאו יצאת נימא דאיסורא דמדאוריית' הוא:

28. תוספות רא"ש על יבמות דף לג/ב

הרי אלו חייבים משום אשת איש ואם היו אחים וכו'. **תמיה לי אי לאפושי חטאות קאתי היה יכול למנות הרבה יותר** לפר"ת שגורס בגמרא מתוך ג' א"כ ליחשוב בת אשתו כגון שראובן ושמעון יש להם שתי נשים נכריות והיו מתחלה נשואות לאיש אחר וילדו שתי בנות וקידש ראובן בת אשת שמעון ושמעון בת אשת ראובן, ועוד ליחשוב כלתו כגון שאותן שתי בנות עצמן קבלו בהן אביהן קידושין לבני ראובן ושמעון ומתו בניהם, גם לפרש"י היה יכול למנות עוד אחותו מאמו כגון יעקב נשא רחל ולא והוליד מרחל ראובן ומלאה שמעון ומת יעקב ונישאו רחל ולא להצרון וילדו שתי בנות ונשא ראובן בת לאה ושמעון בת רחל, וי"ל דלא נחית אלא להשמיענו איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת. ורבינו מאיר הקשה אי משו"ה אמאי

איצטריך להשמיענו נדה הא בלאו הכי משכחת לכולהו, אשת איש ואשת אח הוא איסור בת אחת, ואחות אשה להאי דקדיש בתרא הוה איסור כולל, ולאידך דקדיש ברישא איסור אחות אשה קדים וכי הדר וקדיש אחיו לשניה אתו אשת איש ואשת אח וחילי איסור אחות אשה באיסור מוסיף, ותירץ דאשמועינן מוסיף אפילו בנדה שיש לה היתר תדיר:

29. רש"ש על יבמות דף לג/ב

גמרא החליפו מידי ברשיעי עסקינן. לכאורה יפלא אטו לא תני דיני דמי שעבר עבירה במזיד וכל הש"ס מלא בכגון זה... וי"ל כיון דבמזיד ליכא נ"מ רק לענין לקוברו בין ר"ג לא הוי שביק מלמיתני שוגג דאיכא נ"מ רבתי לענין קרבן כדתני ר"ח ואפי' אי הוון שוים לא ה"ל למינקט דרך רשעים ...

30. חידושי הגר"ח מסכת יבמות דף לג עמוד ב

בענין הזיד בלאו ושגג בכרת

החליפו מידי ברשיעי עסקינן, ותו הא דתני ר' חייא הרי כאן ט"ז חטאות ואי במזיד מי איכא קרבן. והקשו הא משכחת לן בהזיד בלאו ושגג בכרת וכבר הקשה כן הגרע"א.

ושמעתי מאלופי ומיודעי הגאון ר' חיים מוולאזין ע"פ המבואר בכריתות ג' ע"א דכל מקום שאתה מוצא ב' לאוין וכרת א' חלק חטאות ביניהן, ולפי המסקנא הא דבעריות אם עשאן כולן בהעלם א' חייב על כל או"א הוא משום דהלאוין מחלקין לחטאות, ועי' מכות י"ד ובתוס' שם, וכן להלן בכריתות דף ג' ע"ב א"ר יוחנן חלוקה דלאו הוי חלוקה, חלוקה דמיתה לא הוי חלוקה, ולפ"ז אפשר דאף דס"ל לר' יוחנן בשבת דף ס"ט דאם הזיד בלאו כיון ששגג בכרת חייב, דוקא בכ"מ היכא דהחויב בא מצד הכרת ושגגת כרת שמה שגגה, אבל לענין חלוקה חטאות דיש בזה כרת אחד, ורק דהלאוין מחלקין החטאות והגורם לחילוק חטאות הם הלאוין, ולהכי בעינן שיהי' שוגג בלאוין, ובמזיד בלאו ושגג בכרת לא מהני לגבי חילוק חטאות אף לר' יוחנן. [א"ה, עי' קהלות יעקב שבת ס"ל ואבי עזרי פ"ד מסנהדרין ה"א מש"כ ע"ד הגר"ח]. (שו"ת "אחיעזר" ח"ג סי' פב אות יא)

31. שערים מצויינים בהלכה

שש עשרה חטאות. פרש"י לכל אחד ארבע, וכן לנשים דעל שניהם הוא אומר "ונכרתו הנפשות העושות". דבר זה צריך עיון דהרי כתיב העושות, ומצינו בכמה מקומות דאשה קרקע עולם היא. ויש לבאר הענין, דמצינו בגמ' (סנהדרין עד:) דאשה קרקע עולם היא, ופרש"י משום דהבועל עושה מעשה ולא היא, וזהו דוקא כשהיתה אנוסה, כ"כ התוס' (שם), דמשמע דכשלא היתה אנוסה הוי שניהם עושות, וכן איתא בגמ' ב"ק (לב.). תרווייהו כהדדי נינהו דכתיב "ונכרתו הנפשות העושות", ופרש"י הנואף והנואפת, ומסיק הגמרא שם, הנאה לתרווייהו אית להו, איהו מעשה קעביד, ופירשו התוס' דמשום דיש לה הנאה אחשבה רחמנא הנאה למעשה. וכ"כ רש"י (כריתות ג.) כיון דאיהי נמי מיתהנייא מהשכיבה קרינא בה "הנפשות העושות". וז"ל הנוב"י (מהד"ת יו"ד סי' פה), דע כי בכל העריות השוה הכתוב אשה לאיש למיתה לכרת ולחטאת, ואף שהיא קרקע עולם ואינה עושה מעשה, ובחטאת כתיב (שלח טו-כט) "לעושה בשגגה", מ"מ צוה הכתוב להיות נחשבת לעושה מעשה, וכמש"כ רש"י (סו"פ אחרי) עה"כ "ונכרתו הנפשות העושות" הזכר והנקבה, והטעם לזה דמשום ההנאה והרצון מצטרפת למעשה, וכמש"כ התוס' בב"ק (שם).

שבת הגדול ADDENDUM

הגדת השיר ושבת-הרה"ג זלמן סורוצקין

עמודים ת-י

(ג) ונראה בעיני טעם אחר לקביעת הזכרון ליום השבת ולא ליום החודש: הלא עלינו לרדת לסוף דעתם של אבותינו במצרים, למה גילו את האמת למצרים, לאמר להם, אנו קושרים את אלהיכם אל המטה, כדי לשוחטו בעוד ימים אחדים? למה העמידו את עצמם בסכנה וכמו שנאמר: "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו" (שמות ח'), ולמה לא שינו מפני השלום ומניעת הסכנה לשעתה, ולא מצאו תירוץ אחר? הלא שערי תירוצים לא ננעלו. והלא מצינו, שהתיר הקב"ה ויעץ לישראל לאמר: "דרך שלשת ימים נלך במדבר" (שם), אף שדעתם היתה לצאת לחירות עולם ולא לשוב עוד מצרימה. וכן צוה הקב"ה למשה: "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו... כלי כסף וכלי זהב" (שם י"א) ולחפות על האמת, שהם מקבלים את כל זה חלף עבודתם, אשר עבדו בהם בפרך רד"ו שנה. הרי שהתיר הקב"ה ללכת עם המצרים בערמה לקיים מה שנאמר: "ועם עקש תתפל" (שמואל ב' כ"ב). ומדוע זה הגידו הפעם אבותינו למצרים את האמת והעמידו את עצמם בסכנה גדולה ללא צורך, והקהו את שני מצרים, בעודם נמצאים תחת רשותם? ואף שהיו ישראל אז כבר מלומדים בנסים, הלא אין סומכין על הנס.

והנראה לי לומר בזה, שמפני שלקיחת השה היתה בשבת, יראו בני ישראל לשקר ביום הקדוש (כי בני ישראל שמרו את השבת במצרים, כמבואר במדרשים), וסכנו את עצמם, ובלבד שלא לפגוע בקדושת היום. ומורא זה (ממי שהזהיר על השבת) נשתרשה באומה הישראלית, ואפילו עמי הארץ שבנו אימת שבת עליהם, ומתיראים להוציא דבר שקר מפיהם ביום הקדוש, וכמו ששינינו: "הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן ושואלו בשבת יאכל על פיו" (דמאי פ"ד). ולכן גלו את האמת למצרים. ולפיכך יחסו את הנס ליום השבת ולא ליום החודש, כי לוא קרה כדבר הזה בחול, לא הי' שם מקום לנס כלל, כי ישראל לא היו מגלים למעניהם את האמת, ולא היו אומרים להם, שהם רוצים לשחטו במצרים לעיניהם; ורק יום השבת גרם לנס שיבא: מפני אימת שבת, שהיתה

עליהם, לא שקרו, והגינה השבת עליהם ונעשה להם נס, שלא נגעו המצרים בהם לרעה. ולכן קבעו את הזכרון לשבת ולא לעשירי בניסן.

אך ראוי לתת טעם, למה נזהרים בני ישראל, ואפילו עמי הארץ שביניהם, מלהוציא דבר שקר מפיהם ביום השבת יותר מבחול? הלא דיני שמירת הלשון נוהגים בין בשבת ובין בחול, ולמה הם נזהרים בשבת יותר?

והחזיון הנפלא הזה מתבאר, אם נשים אל לב את דברי חז"ל: "כל האומר ויכולו בערב שבת כאילו מעיד על הקב"ה שברא עולמו בששת ימים ושבת ביום השביעי" (גרסא זו בש"ס פ' כל כתבי מביא הרא"ש פ' כל שעה. ובגמרא שלנו גרסא אחרת). (וכבר דברנו מזה בב"הדעה והדבור" דרוש י"ב ע"ש). וישראל, השובתים, כיוצר בראשית, ביום השביעי, מעידים על אמיתת הדבר הזה בכל רגע, שהם בטלים ממלאכתם, מפני קדושת השבת. ולאידך גיסא, היהודי המחלל שבת ועושה בה ח"ו מלאכה, הרי הוא מעיד עדות שקר בהקב"ה; כופר ח"ו בו ובמעשיו. ובני ישראל הוזהרו על שמירת שבת, ר"ל הוזמנו ע"י הקב"ה לשבות ביום השביעי ולהעיד ע"י שבתה זו לפני כל יושבי תבל, כי קבלו מאבותיהם והמה - מדורות הראשונים (יעקב אבינו ראה את שם ושם ראה את מתושלח, ומתושלח ראה את אדם הראשון - ב"ב קכ"א), שששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, וקדש וברך אותו. וגם אנחנו קבלנו עלינו ועל זרענו עד סוף כל הדורות לכבד ולשמור את יום השבת. והנה המעיד לפני ב"ד ויצא מב"ד והוציא דבר שקר מפיו, ואפילו בעדות זו גופא חזר והגיד אחרת, אין בדבריו האחרונים כלום, ועדותו כשרה. אבל אם הוא חוזר בו מעדותו בב"ד תוך כדי דבור הראשון - הרי דבריו מוכחשים מפי עצמו. ואם יפיח כזבים בענינים אחרים, שאינם נוגעים לעדות זו, בשעה שהוא עומד לפני ב"ד ומעיד - אף שמצד הדין לא נפסלה עדותו, אבל אין דבריו מתקבלים ועושים רושם על השומעים, האומרים בהדי סהדא שקרא למה לן. ומכיון שהשומר שבת מעיד כל היום ההוא על מציאותו יתברך ועל חידוש העולם, הרי עליו לשמור פיו ולשונו מדבר מרמה ושקר (כדי שתתקבל עדותו על כלם) לכל הפחות בשעה שהוא "עומד לפני ב"ד ומעיד", ר"ל כל יום השבת.

וישראל בני נביאים המה, ומרגישים, שהמוציא דבר שקר מפיו, בימות החול, הרי הוא פוגם רק את לשונו, אבל המשקר בשבת, הרי הוא חוטא בכפליים: (א) נגד שמירת הלשון, (ב) פוגם בכבודו של מקום ח"ו, שהרי נקרא להעיד על מציאותו יתברך ועל חידוש העולם, כדי לאמת את הדברים בעולם, והוא לא

שמר את לשונו, ויחד עם דברי עדותו הפיח כזבים ולפיכך לא השיגה עדותו את המטרה. לכן אימת שבת על האיש הישראלי להוציא דבר שקר מפיו ביום השבת.

ולפיכך אנו רואים כמה אנשים נזהרים בשבת משיחה בטלה ומדברי הבאי, ויש המדברים בשבת רק בלשון הקודש. וכל השמירה המעולה הזאת של הלשון בש"ק באה כדי להחשיב את עדותם, שהם מעידים כל יום השבת, בענין רב הערך, כבריאת העולם ע"י הקב"ה.

ואבותינו במצרים, שהורגלו בשמירת שבת מימי האבות הקדושים היו נזהרים מלשקר ביום הקדוש, ולכן גילו את האמת למצרים, שהם אומרים לשחוט את השה הקשורה למטה במצות השם, וסכנו את חייהם ע"י זה, אלא שהשבת הגינה עליהם, ונעשה להם נס, ונפלה אימת ישראל (בזכות אימת השבת שהיתה לישראל) על המצרים, אימת חלש על הגבור ולא עשו להם דבר, ולכן קראו לשבת שלפני הפסח שבת הגדול.